

Holme Ådal
-vest for Hostrup Stemmeværk

Tilstand og plejebenhov

Juni 2015

BioMitt

Indhold

1. Baggrund	3
2. Områdebeskrivelse	3
Tidligere og nuværende drift i ådalen	3
Den generelle naturtilstand i projektområdet.....	4
3. Plejebenhov	5
Hensigtsmæssige afvandingsforhold	5
Afgræsning	6
Rydning af træopvækst	7
Høslæt	8
4. Bilag IV-arter.....	8
5. Referencer.....	9

Bilag 1: Liste med link til naturdatabasen og beregnet naturværdi for de enkelte registrerede naturarealer

Bilag 1a: Kort over registrerede naturarealer i ådalen.

Bilag 1b: Kort over registrerede naturarealer vist efter beregnet naturtilstand.

Bilag 2: Kortfattet beskrivelse af tilstand og plejebenhov for de enkelte besigtigede naturarealer.

Bilag 3: Kortbilag med angivelse af rydningsbehov for de enkelte arealer.

Holme Ådal

Tilstand og forslag til plejetiltag

Notat udarbejdet for Varde Kommune af Peter Witt, juni 2015.

1. Baggrund

Varde Kommune undersøger muligheden for at lede vandet fra Holme Å-kanalen tilbage i Holme Å på strækningen fra stemmeværket ved Hostrup til Holme Å's udløb i Varde Å.

I den forbindelse har Kommunen anmodet om en gennemgang af naturindholdet og plejepotentialet på naturarealerne langs den berørte åstrækning.

2. Datagrundlag

Notatet er primært udarbejdet på baggrund af feltbesigtigelser foretaget for Varde Kommune i hhv. 2010 og 2015.

Derudover er tidligere registreringer fra Ribe Amt (2000) og Varde Kommunes gennemgang af vandløbsnære arealer (2014) anvendt som baggrundsmateriale.

Alle data er tilgængelige i Naturdatabasen på Miljøportalen.

3. Områdebeskrivelse

Holme Å udspringer i nærheden af Bække i Vejen Kommune, og langs åen findes værdifulde naturarealer på store strækninger i den markerede ådal. En betydelig del af Holme Å er ureguleret, og en ca. 8 km lang strækning mellem Hovborg og Starup har været fredet siden 1974.

Den aktuelle strækning fra stemmeværket ved Hostrup til udløbet i Varde Å er i høj grad præget af vandløbsreguleringen, hvor størstedelen af vandet ledes via en kanal til Karlsgårde Sø. På den øverste halvdel af strækningen ligger kanalen i kanten af ådalen langs det oprindelige vandløb. I den vestlige del af den berørte ådalsstrækning er kanalen ført mod syd til Karlsgårde Sø.

Selvom reguleringen af åen har påvirket naturen kraftigt, så findes der mange steder på strækningen værdifulde moser og enge, samt enkelte mindre overdrev med mange værdifulde og karakteristiske arter.

Tidligere og nuværende drift i projektområdet

Det ses tydeligt på gamle kort og luftfotos fra 1954, at bortset fra enkelte højtliggende omdriftsarealer var langt de fleste arealer i ådalen drevet mere eller mindre intensivt med engdrift.

Overalt på strækningen ses engområder med et net af vedligeholdte grøfter. En del arealer vurderes at være våde ekstensivt afgræssede enge, men samtlige arealer i ådalen er lysåbne uden træopvækst.

Igennem 2. halvdel af 1900-tallet ændrede mønsteret sig. På luftfotoet fra 1990 er der på de vådeste arealer i ådalen sket en betydelig tilgroning med pil, og grøfterne på disse arealer er i mindre omfang holdt ved lige. Samtidig vurderes det, at driften i perioden er intensiveret på en række af de mindst vandlidende enge, som på billedet fra 1990 fremstår som omlagte kulturenge eller grønne gødskede enge. Langs disse enge er der en del steder sket en tydelig uddybning af nogle grøfter.

For de våde arealer i ådalen er udviklingen generelt fortsat frem til i dag. Grøfterne er ikke vedligeholdte, og tilgroningen breder sig på

de vådeste arealer. Der findes fortsat mange kulturpåvirkede enge, som er præget af mere eller mindre ekstensiv gødskning. På visse arealer vurderes det, at driften er mindre intensiv i dag end for 20-30 år siden, muligvis som følge af MVJ-ordninger eller lignende.

Den generelle naturtilstand i projektområdet

Helt generelt veksler området mellem temmelig kulturpåvirkede enge med forholdsvis intensiv drift og næsten upåvirkede eng- og mosepartier, som ofte er uden eller med meget ekstensiv drift.

Hovedparten af de mere intensivt drevne engarealer findes i den østlige del af projektområdet, og hovedparten af arealerne med de største botaniske værdier er registreret i den vestlige halvdel af projektområdet.

De største naturværdier er knyttet til de trykvandspåvirkede moser langs ådalsskrænten med en forholdsvis artsrig vegetation af overgangsfattigkær og overgangsrigkær mange steder med arter som bukkeblad, næb-star, dynd-padderok, knold-star, kær-svovlrod, kær-snerre, mose-krybstjerne og almindelig filtmos. Majgøgeurt blev registreret på en række lokaliteter i området, og enkelte steder blev registreret rigkærsarter som tvebo baldrian, kilde vandtuemos og nedløbende bryum.

Typisk er arealerne med de største botaniske værdier i dag uden drift og ved at gro til. De dårlige strukturelle forhold på flere af disse arealer betyder, at den beregnede naturtilstand kan være dårlig selv for botanisk værdifulde arealer (se f.eks. moser syd for åen i den vestlige halvdel af projektområdet: 3792s og 200094543_2).

Enkelte steder i ådalen findes mindre overdrevspartier, som f.eks. 4379 hvor der blandt andet blev registreret almindelig mælkeurt.

De lave ådalsskrænter i området er på store dele af strækningen mere eller mindre tilgroet. På sydsiden af åen er de udjævnet på grund af Holme Å-kanalsen. Der er derfor kun få overdrevspartier i ådalen. Enkelte steder findes værdifulde overdrevspartier med bl.a. djævelsbid, vår-star, fåre-svingel og almindelig mælkeurt (4379).

I bilag 1 er givet en liste over de registrerede områder og den beregnede naturtilstand mv.. Naturtilstanden ses ligeledes på kortbilag 1b.

4. Plejebehov

For de enkelte besigtigede arealer er vurderet et umiddelbart plejebehov. Disse er samlet i den enkelte registrering. Nedenfor gennemgås generelle betragtninger om plejebehov og plejepotentiale i ådalen på den berørte strækning. Arealer, der inddrages i naturplejeprojekter bør helt generelt være friholdt fra drift med gødskning og sprøjtning.

Hensigtsmæssige afvandingsforhold

Hvis naturtilstanden i de botanisk artsrige moser skal fastholdes og fremmes i området er det afgørende at arbejde for at sikre de - for naturtypen - mest hensigtsmæssige vandstandsforhold.

Der er ikke foretaget detaljerede hydrologiske undersøgelser eller opmålinger i projektområdet, og der er derfor ikke et grundlag for en detaljeret vurdering af de optimale afvandingsforhold, men det er for en række arealer anført, hvis der umiddelbart vurderes at være behov for at ændre på afvandingsforholdene.

Både tidligere og i dag er ådalen på strækningen påvirket af omlægningen af Holme Å i en kanal. Derudover er ådalen karakteriseret af et netværk af større og mindre grøfter. Mange grøfter var allerede etableret for 60 år siden, og grøfterne er således ikke noget nyt fænomen i ådalen. De mest værdifulde moser i området findes dog på de tydeligt trykvandspåvirkede arealer, der allerede for mange år siden var for våde til mere intensiv engdrift.

Mange værdifulde eng- og moseplanter bukker under når de naturligt vandmættede arealer udtørres ved grøftning. Dels sker der en direkte udtørring, som påvirker planterne, dels medfører afvandingen en øget omsætning i jordbunden, som frigør næringsstoffer, som yderligere vil medvirke til, at de sjældnere arter forsvinder fra arealerne.

De største naturværdier findes typisk på trykvandspåvirkede arealer, hvor fremsivende, ret næringsfattigt grundvand siver gennem jorden fra kanten af ådalen mod vandløbet.

Det vurderes, at gennemsnitsvandstanden på de fleste af de berørte moseområder bør være i terræn mange måneder om året, men måske 5-15 cm under terræn i de tørreste sommermåneder. Selv i de tørreste perioder vil der være vådere partier i området, men de arealer vil så næppe kunne afgræsses væsentligt i normale år.

Hvis det vand, der ledes til ådalen fra tilstødende arealer kommer fra skov eller andre naturarealer, vil det typisk være hensigtsmæssigt at afvandingskanalerne langs kanten af ådalen lukkes, så det

rene vand fastholdes i mosen frem for at ledes væk gennem grøfter.

Det er ikke kun en effektiv afvanding, der kan være problematisk for naturkvaliteten i moserne. Oversvømmelse med næringsrigt overfladevand kan også være problematisk for mange plantearter. Når arealerne forsummer med næringsrigt vand vil sødgræs, tagrør mv. udkonkurrere de lavtvoksende arter, der klarer sig godt under de naturlige, mere næringsfattige forhold. Næringsrigt overfladevand kan tilføres ved oversvømmelser med næringsrigt åvand, eller mere eller mindre næringsrigt vand fra dræn og grøfter fra tilstødende arealer. Det skal derfor sikres, at opstuvet overfladevand ledes fra de meget våde moser, f.eks. hvor en lav forhøjning langs vandløbskanten holder vandet tilbage på mosearealet. Der er næppe behov for at oprense eller uddybe hele grøfter, det handler primært om at fjerne "propper", som bevirker opstuvning af næringsrigt overfladevand.

Afgræsning

En vigtig forudsætning for at sikre og forbedre naturindholdet i projektområdet er at fastholde eller etablere en ekstensiv afgræsning af arealerne. I et område som Holme Ådal med store sammenhængende naturarealer vil det ud fra et naturforvaltningsmæssigt synspunkt være ideelt at indføre større sammenhængende græsningsarealer, f.eks. gennem etablering af græsningslaug.

Kreaturgræsning i naturområder må ikke sammenlignes med afgræsning af intensive, gødskede græsmarker på veldrænet jord. I ådalen langs Holme Å skifter arealerne fra tørre skrænter til meget våde og sumpede moser. Det må forventes, at partier i ådalen ikke - selv efter mange års naturpleje - bliver egnede til afgræsning, og netop variationen i området er værdifuld for bl.a. en række fugle- og insektarter i området.

Efter mange års tilgroning med pilekrat og tæt rørskov er det vanskeligt at indføre afgræsning, uden at arealerne kommer til at se forstyrrede og påvirkede ud i de første år med drift. Ofte vil der være behov for et højere græsningstryk på lokaliteter, hvor græsningen anvendes som værktøj til at retablere en god naturtilstand, f.eks. at reducere tilgroning med træer og buske (Buttenschøn, 2014).

På arealer uden væsentlige botaniske værdier kan der accepteres en vis optrampning i de første år med afgræsning, men det er som udgangspunkt vigtigt, at de mere værdifulde mosepartier med forekomst af følsomme og sjældnere plantearter ikke udsættes for stor optrampning.

Det er vanskeligt på forhånd at fastsætte et passende græsningstryk for et område som dette som helhed. Buttenschøn (2014) anbefaler et vejledende græsningstryk på 0,3-0,6 storkreatur (SK)/ha for både moser (rigkær) og overdrev. For enge er det tilsvarende græsningstryk fastsat til 0,5-1,2 SK/ha.

Det er vigtigt, at frahegne gødskede arealer, så dyrene ikke har adgang til disse i de perioder, hvor de græsser naturarealer. Det er især vigtigt, hvis mindre, næringsfølsomme arealer afgræsses sammen med større gødskede græsmarker. Det vil ligeledes oftest være uønsket, at dyrene tilskuds fodres når de afgræsser naturarealer.

Generelt gælder det for magre og vandlidende naturarealer, at afgræsning med ekstensive kvæg-racer som: Galloway, Skotsk Højlandskvæg, Dexter, Hereford eller Angus er at foretrække. Det er små og nøjsomme dyr, som bedre kan klare sig på de lavproduktive arealer i projektområdet. Det er også racer, som gerne bevæger sig rundt i fugtige områder, hvilket sikrer, at ikke kun de tørreste og mest produktive arealer afgræsses. Mælkekvægsracer og tunge kødkvægsracer er mindre egnede til naturpleje på de lavproduktive og våde naturarealer i ådalen

Rydning af træopvækst

De lavtvoksende og lyskrævende plantearter skygges væk under de tætte pilekrat, og der er ingen tvivl om, at nogle steder har den markante tilgroning med især grå-pil medvirket til en forarmning af naturen i ådalen. Tilgroningen er især sket på de vådeste, trykvandspåvirkede arealer, hvor driften har været opgivet i længst tid.

Der vil en del tilfælde være et stort potentiale for at genskabe artsrige lysåbne plantesamfund i de mere eller mindre tilgroede pilekrat. De største pilekrat i området findes i de trykvandspåvirkede forsumpede moser.

Efter en rydning af lukkede pilekrat på våde arealer, vil man stå tilbage med en mere eller mindre bar mudderbund, og der vil gå nogle år, inden arealet har udviklet en vegetation, der er tilpasset afgræsning med kreaturer. Det er ikke hensigtsmæssigt. Det er en forudsætning for naturforbedringen, at rydning af pil kun sker, hvis det efterfølgende sikres, at arealerne afgræsses, og at de hydrologiske forhold på arealerne er egnede til ekstensiv afgræsning med egnede græsningsdyr. I mange tilfælde er det mest hensigtsmæssigt at holde sig til at rydde enkeltstående pil eller mindre grupper af pil. Med tiden vil dyrenes afgræsning vise, hvor der eventuelt er potentiale for at rydde større dele.

Især langs den nedre del af vandløbet er ådalen bred, og der er potentielt gode yngleforhold for engfugle. Engfugle er generelt afhængige af åbne engarealer med lang afstand til træ- og buskvegetation, så rovfugle ikke har mulighed for at bruge træer og buske som udsigtspunkt til at overvåge arealerne. Derfor bør de store, åbne eng/mosepartier som især findes i den vestlige halvdel af projektområdet så vidt muligt holdes helt fri for træopvækst i selve ådalen.

På en del lokaliteter hvor de botaniske værdier er små vil rydning af pil primært ske for at imødekomme det landskabelige ønske om en lysåben, ekstensiv ådal.

På kortbilag 2 er angivet behov for rydning for de enkelte arealer. Arealerne er inddelt i tre kategorier.

"Ryddes": Oftest relativt tæt tilgroede arealer som så vidt muligt ryddes for træopvækst.

"Rydning spredt opvækst": Arealer med mere eller mindre spredt opvækst, typisk langs grøfter og vandløb. Om muligt trækkes enkeltstående pil eller mindre grupper op, så de ikke skyder igen.

Ryddes delvis: Arealet er typisk temmelig tilgroet. Det er beskrevet for det enkelte areal, hvad der bør tages hensyn til. Typisk undlades rydning af meget våde partier.

Høslæt

I forbindelse med indledning af afgræsning kan det være hensigtsmæssigt at kombinere afgræsningen med høslæt hvor det er muligt. Det er oftest vanskeligt på de værdifulde, våde arealer. Der er udviklet lette maskiner med et begrænset marktryk, som kan slå enge på forholdsvis våde arealer. Der er tale om specialmaskiner og processen bliver derfor forholdsvis dyr, især hvis man efterfølgende også vil indsamle det afslåede materiale.

En væsentlig fordel ved høslæt med opsamling af det afslåede materiale er, at der fjernes langt flere næringsstoffer end f.eks. ved afgræsning med husdyr. Der fjernes flere næringsstoffer med ét tidligt slæt, end med et eller to sene slæt (Buttenschøn, 2007). Et tidligt høslæt er dog ikke foreneligt med tilstedeværelsen af ynglende engfugle, og det kan generelt ikke anbefales i de store åbne engarealer med engfuglepotentiale.

Lyse-siv kan blive et problem, når der indledes naturpleje med afgræsning på næringsrige højstaudeenge. Kreaturer undgår så vidt muligt at æde lyse-siv, der har lav foderværdi. Lyse-siv spreder mange frø og breder sig hurtigt på mere næringsrige enge, hvor kreaturerne træder bunden op. Hvis der i dele af projektområdet skulle opstå problemer med spredning af lyse-siv kan afgræsningen forsøgsvis kombineres med høslæt eller slåning (Buttenschøn, 2007). Det mest effektive er tidligt høslæt efterfulgt af græsning og gerne slåning af arealet i det tidligere efterår. Det er vigtigt at slå lyse-siv så lavt over jordoverfladen som muligt, dels for at presse planterne mest muligt, dels fordi kreaturerne gerne vil æde de nyspirede lyse-siv, som skjules i de gamle tuer. Lyse-siv begrænses effektivt, hvis vegetationen er slået af før oversvømmelser af arealerne i efterårs og vintermånederne. Det skyldes blandt andet, at deres strå vil fyldes med vand, så de ikke kan transportere ilt til rødderne og derfor hæmmes hele plantens vækst når den oversvømmes. Eventuel afslåning af lyse-siv skal i en konkret situation afvejes i forhold til ynglefugleinteresserne i området.

5. Bilag IV-arter

Nedenfor findes en kort vurdering af hvilke bilag IV-arter der forventes at kunne forekomme i ådalen og en vurdering af arealet som levested samt betydningen af eventuelle plejetiltag for den enkelte art.

Der er alene taget stilling til generelle naturplejetiltag, ikke til anlægsarbejdet ved en eventuel vandløbsregulering.

Birkemus er ikke registreret i projektområdet, men der er tidligere fund af arten langs Holme Å, og i sideslugter til Varde Å. Birkemus er fundet i en række forskellige naturtyper, bl.a. på overdrev, ekstensivt dyrkede marker, heder og skove. Det er ikke usandsynligt, at arten findes i området. Det vurderes at arten ikke vil påvirkes negativt ved rydning af træopvækst i selve ådalen og indførelse af ekstensiv afgræsning.

Markfirben er ikke registreret i området, men enkelte åbne arealer i området er mulige levesteder for arten. Kendetegnenende for markfirbenets yngleområder er, at de indeholder solvendte skrånninger

med veldrænende, løse jordtyper og sparsom bevoksning. I mange tilfælde vil en plejeindsats i området reducere eventuel gødskning og ekstensivere intensiv afgræsning, eller tilgroede arealer ryddes for opvækst. Det forventes kun at bidrage positivt til området som levested for mark-firben.

Spidssnudet frø er udbredt i hele Varde Kommune, og arten blev registreret et par steder ved feltarbejdet i 2015. Spidssnudet frø forventes primært at blive positivt ved de foreslåede naturplejetiltag i området.

Odder findes i området, og især i den vestlige del af området blev der registreret odderlort og spor efter odder ved besigtigelserne i 2015. En naturpleje, hvor driften stedvis ekstensiveres og andre steder intensiveres kan findes i området som opholdssted, men arten vil næppe bruge området som ynglelokalitet, og det forventes ikke at en eventuel naturpleje vil påvirke odder væsentligt.

Der findes flere arter af småflagermus i Varde Kommune, blandt andet Vandflagermus, Brunflagermus og Sydflagermus. Der findes kun ganske få store, gamle træer med hulheder i selve ådalen, og det vurderes ikke at væsentlige ynglelokaliteter vil blive påvirket selv om krat og trævegetation i ådalen ryddes. Mange arealer i ådalen er formodentlig egnede fourageringslokaliteter for flere flagermusarter. Det vurderes ikke at en eventuel rydning af træopvækst og indførelse af ekstensiv afgræsning vil påvirke levesteder for flagermus væsentligt,

6. Referencer

Buttenschøn, R.M. (2007): Græsning og høslæt i naturplejen. Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen og Center for Skov, Landskab og Planlægning, Københavns Universitet, Hørsholm, 2007. 250 s. ill.

Bilag 1: Liste med link til naturdatabasen og beregnet naturværdi for de enkelte registrerede naturarealer

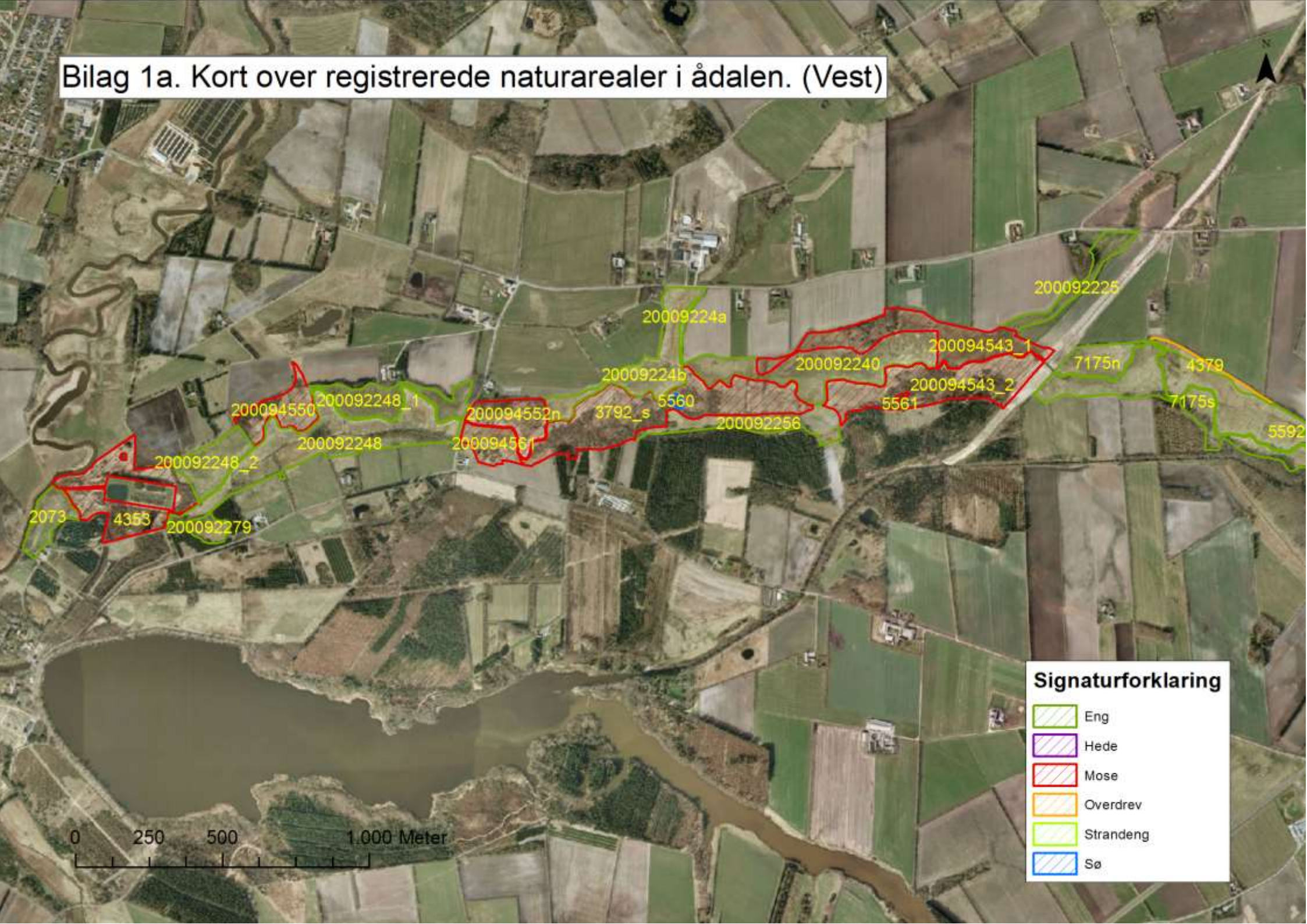
GIS_ID henviser til det enkelte areal på kortbilag 1a.

For at få de viste links til at fungere anvendes "Internet Explorer". Sørg for at slå kompatibilitetsvisning til.

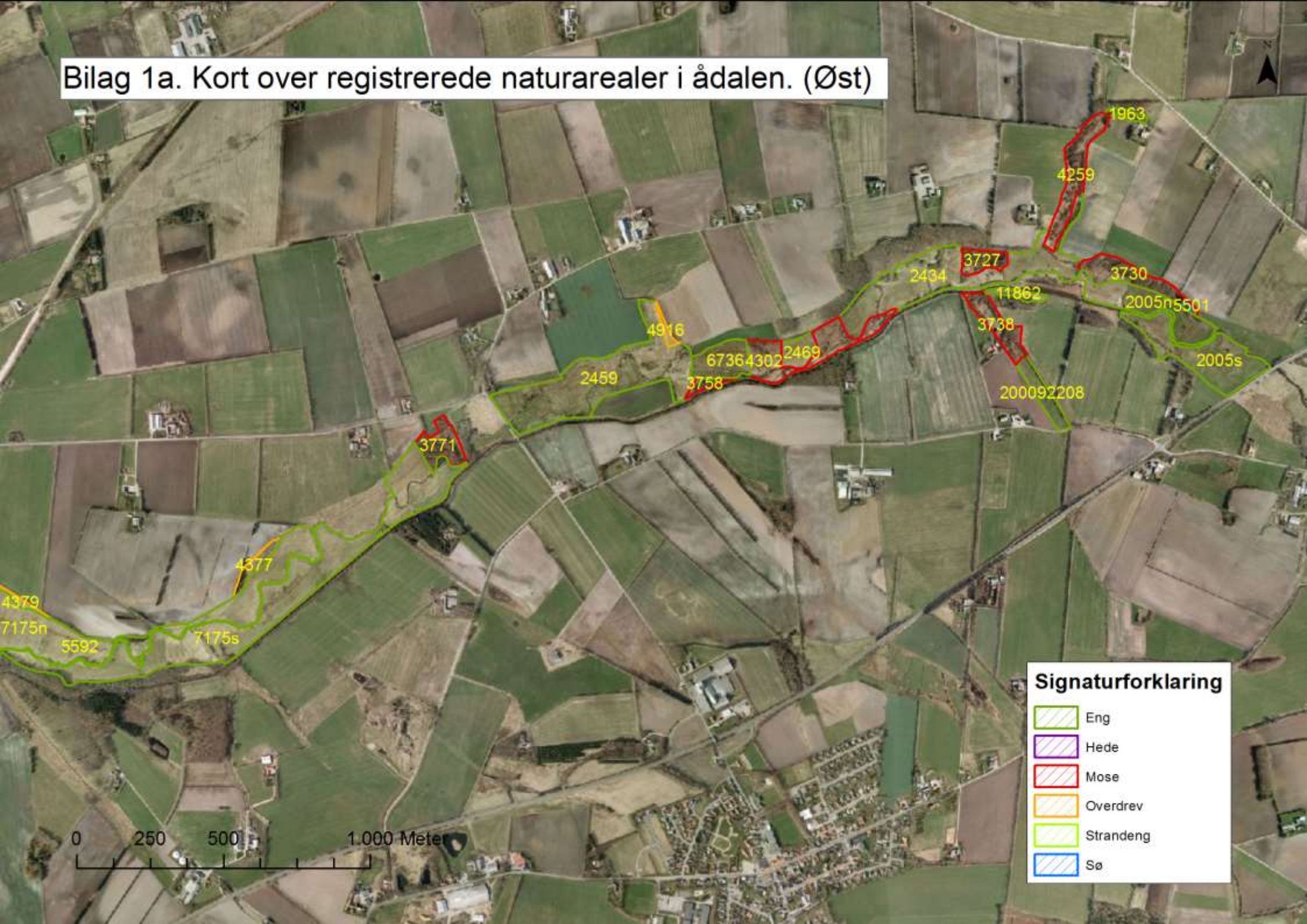
GIS_ID	Naturtype	Dato	Link	Struktur- indeks	Arts- indeks	Natur tilstand
1963	Eng	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725248&OnlyShow=1	0,68	0,42	3
2005n	Eng	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725250&OnlyShow=1	0,57	0,49	3
2005s	Eng	26-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725246&OnlyShow=1	0,64	0,87	2
2073	Eng	27-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725232&OnlyShow=1	0,34	0,21	4
2434	Eng	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725242&OnlyShow=1	0,49	0,77	2
2459	Eng	19-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725231&OnlyShow=1	0,47	0,87	2
2469	Eng	19-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725252&OnlyShow=1	0,5	0,61	3
3727	Mose	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725236&OnlyShow=1	0,61	0,66	2
3730	Mose	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725249&OnlyShow=1	0,54	0,65	3
3738	Mose	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725253&OnlyShow=1	0,4	0,84	3
3758	Mose	19-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725254&OnlyShow=1	0,71	0,41	3
3771	Mose	26-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725245&OnlyShow=1	0,34	0,34	4
3792S	Mose	27-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725251&OnlyShow=1	0,41	0,74	3
4259	Mose	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725237&OnlyShow=1	0,24	0,84	3
4302	Mose	19-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725247&OnlyShow=1	0,27	0,76	3
4353	Mose	27-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725241&OnlyShow=1	0,21	0,14	5
4377	Overdrev	26-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725238&OnlyShow=1	0,33	0,12	4
4379	Overdrev	26-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725244&OnlyShow=1	0,73	0,72	2
4916	Overdrev	19-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725235&OnlyShow=1	0,53	0,19	4
6736	Eng	19-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725234&OnlyShow=1	0,6	0,86	2
7175n	Eng	26-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725230&OnlyShow=1	0,48	0,7	3

GIS_ID	Naturtype	Dato	Link	Struktur- indeks	Arts- indeks	Natur tilstand
7175s	Eng	26-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725233&OnlyShow=1	0,57	0,75	2
11862	Eng	20-05-2015	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=725239&OnlyShow=1	0,39	0,66	3
20009224a	Eng	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=714120&OnlyShow=1	0,75	0,72	2
20009224b	Eng	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=714121&OnlyShow=1	0,41	0,66	3
200092208	Eng	17-06-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=545106&OnlyShow=1	0,47	0,27	4
200092225	Eng	30-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=540577&OnlyShow=1	0,52	0,58	3
200092240	Eng	29-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=540929&OnlyShow=1	0,54	0,47	3
200092248	Eng	28-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=533900&OnlyShow=1	0,31	0,75	3
200092248_1	Eng	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=724353&OnlyShow=1	0,66	0,77	2
200092248_2	Eng	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=724352&OnlyShow=1	0,45	0,32	4
200092256	Eng	29-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=540636&OnlyShow=1	0,48	0,74	3
200092279	Eng	28-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=534316&OnlyShow=1	0,31	0,4	4
200094543_1	Mose	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=544937&OnlyShow=1	0,46	0,87	2
200094543_2	Mose	29-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=544949&OnlyShow=1	0,47	0,78	3
200094550	Mose	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=544931&OnlyShow=1	0,59	0,66	2
200094552_1	Mose	29-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=545098&OnlyShow=1	0,4	0,81	3
200094552n	Mose	24-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=545099&OnlyShow=1	0,41	0,8	3
200094561	Mose	29-09-2010	http://naturdata.miljoeportal.dk/formedit.aspx?AktId=539875&OnlyShow=1	0,32	0,7	3

Bilag 1a. Kort over registrerede naturarealer i ådalen. (Vest)

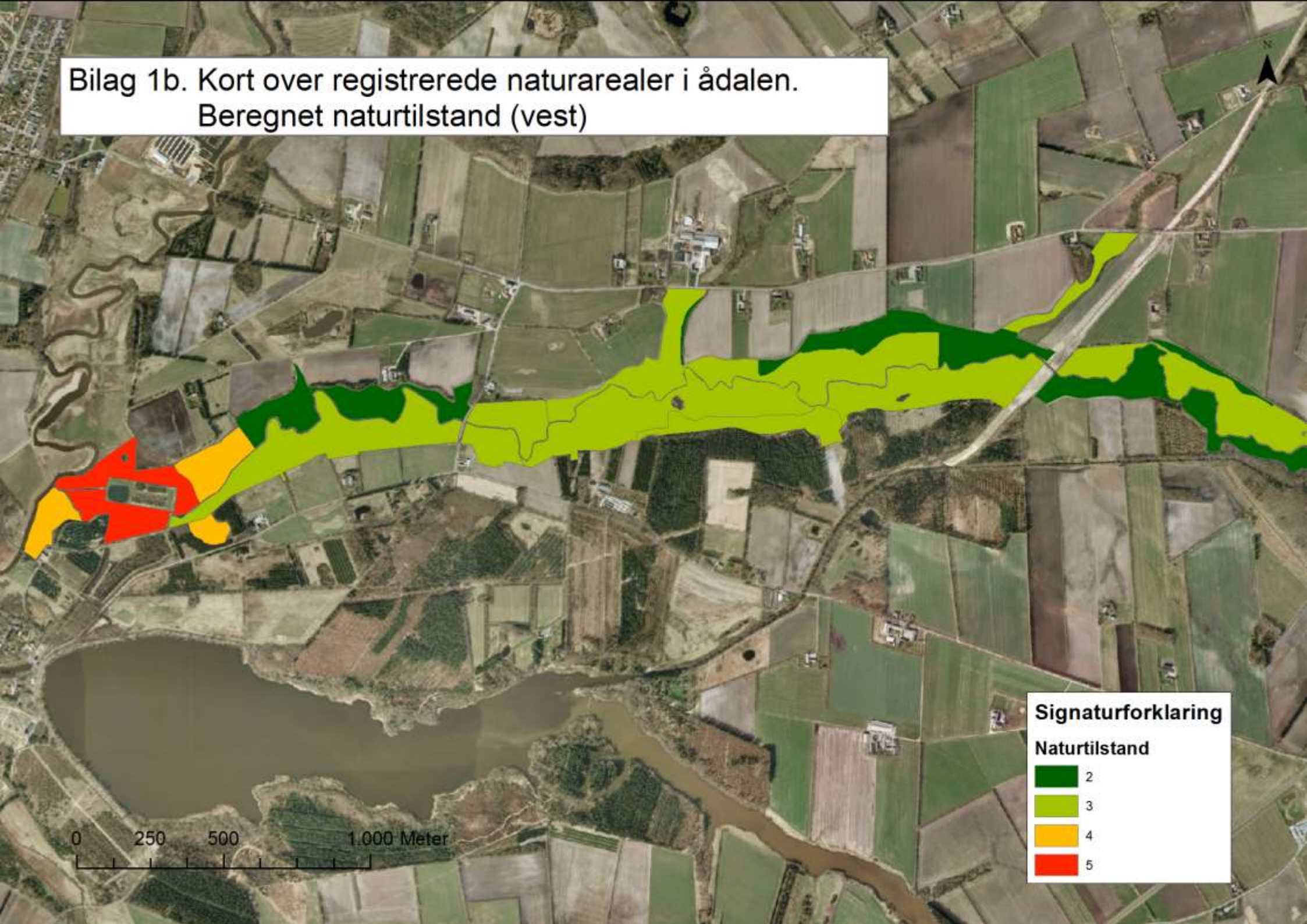
Bilag 1a. Kort over registrerede naturarealer i ådalen. (Øst)

Signaturforklaring	
	Eng
	Hede
	Mose
	Overdrev
	Strandeng
	Sø

0 250 500 1.000 Meter

Bilag 1b. Kort over registrerede naturarealer i ådalen.
Beregnet naturtilstand (vest)

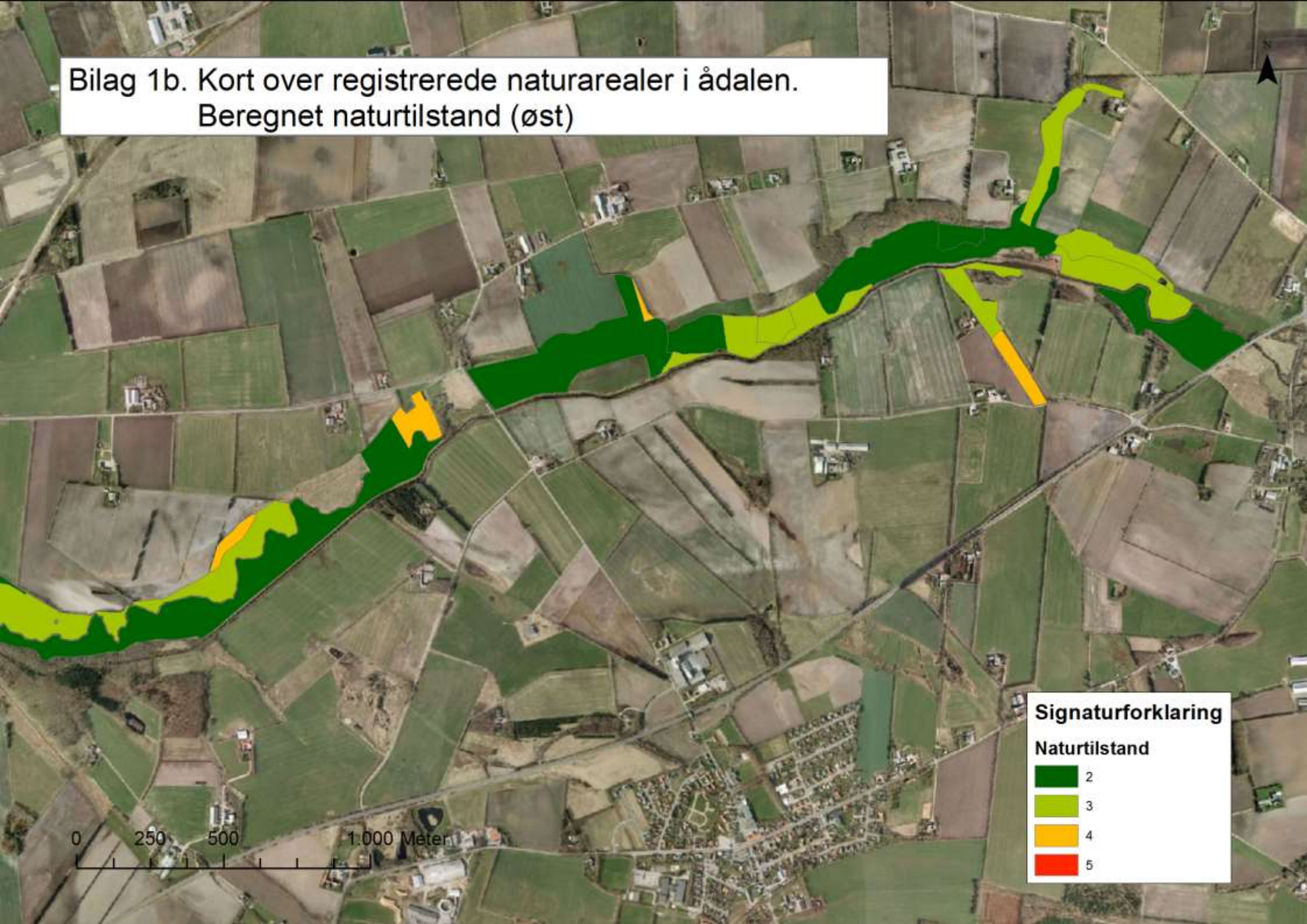

Signaturforklaring

Naturtilstand

- 2
- 3
- 4
- 5

Bilag 1b. Kort over registrerede naturarealer i ådalen.
Beregnet naturtilstand (øst)

Bilag 2: Kortfattet beskrivelse af tilstand og plejebestand for de enkelte besøgtede naturarealer.

Ved feltbesigtigelserne er givet en kort beskrivelse af det enkelte areal, og en kort vurdering af det aktuelle plejebestand. Disse vurderinger er for hvert areal angivet nedenfor. ID'er henviser til lokaliteternes ID på kortbilag 1.

1963

Mindre, kulturpåvirket engareal, som mod nordvest er heget med "hjørtehegn". Botanisk er arealet uinteressant med stor dominans af lav ranunkel, fløjlgræs og manna-sødgræs i de våde dele. Rødel er formodentlig plantet mod sydvest.

Potentialet er begrænset. Behov for at sikre ekstensiv afgræsning uden gødsning.

2005n

Temmelig artsfattig natureng. Mose-bunke dominerer de største partier, lyse-siv dominerer visse steder. Længst mod vest er engen lidt fugtigere og med større indslag af alm. mjøddurt, rørgræs m.m. Dele af engen har formodentlig tidligere været omlagt, men det vurderes at være år tilbage. Det er muligt, at engen gødskes ekstensivt.

Sikre ekstensiv drift. Gerne hæve vandstand. Spredte pilebuske langs grøften bør ryddes.

2005s

Engareal langs Holme Å. En stor del af engen langs åen er helt domineret af mose-bunke og en del fløjlgræs. Den vestlige del af engen, og især arealerne langs ådals skrænter rummer en artsrig varieret vegetation. Dele er meget domineret af nikkende star, men arealerne ved dokumentationscirklen er meget artsrigte med bl.a. bukkeblad, grå star, næb-star, kragefod, trævlekrone og sphagnum teres. Vest for dokumentationscirklen er arealet overdrevslignende med bl.a. fåresvingel, djævelsbid, katteskæg og alm. hvene.

Der bør sikres ekstensiv drift på hele arealet. Ganske få spredte pil på de åbne flader ryddes.

2073

Meget kulturpåvirket engareal langs Holme Å. Arealet er mod nord domineret af rørgræs, stor nælde og gederams. Den græssede del er domineret af mose-bunke, lyse-siv og på mere tørre partier græsser som rød svingel, alm. hvene og eng-rævehale. Mod nordøst står spredte træer som alm. hyld og alm. røn.

Potentialet er beskedent. På det græssede areal kan sikres drift uden gødsning. Forbedringspotentialet ved rydning er betinget af opfølgning med ekstensiv afgræsning.

2434

Større engareal med mange parceller. Langt hovedparten udgøres af artsfattig mose-bunkedomineret eng med få følgerarter som lyse-siv, krybende læbeløs, lav ranunkel, mælkebøtte og kær-tidsel. Spredt på arealerne langs åen findes lidt mere varieret vegetation -se f.eks. arter fra dokumentationscirklen. Ingen steder blev registreret meget følsomme plantesamfund, men dog en række almindelige karakteristiske engarter.

Sikre ekstensiv drift. Gerne afgræsning. Rydning af spredte pil. Mindre pilekrat længst mod nordvest ved åen kan evt. friholdes.

2459

Engregistrering med en del forskellige eng-parceller. De fleste enge er temmelig kulturpåvirkede med tegn på gødskning. Arealet længst mod sydøst er uden drift, og derfor under tilgroning med høje græsser og pil. En aflang engparcel mod nord, og en mindre lavning omkring dokumentationscirklen er våde og domineret af lyse-siv, men også karakteristiske arter som næb-star, sumpkællingetand, kragefod og alm. skebladsmos er ret udbredte. Ved dokumentationscirklen blev registreret 8 blomstrende majgøgeurt.

Gerne mindske vedligehold af grøfter og hæve vandstand. Gerne rydde pil, hvis det kombineres med afgræsning. Sikre drift uden gødskning.

2469

Lyse-siv-domineret eng. Arealet er artsfattigt og størstedelen er påvirket af afvanding fra dybe grøfter. Arealet vurderes at have været gødsket og at omlagt tidligere. Arter som næb-star og gråstar blev kun registreret enkelte steder. Den sydligste del langs Holme Å er tørrest.

Sikre ekstensiv drift. Hæve vandstand i de dybe grøfter.

200092208

kultureng med fugtig med større mængder vilde arter i nordenden
Potentialet begrænset. Behov for ekstensivering.

3727

Værdifuldt -stedvis åbent - pilekrat med trykvandspåvirket rigkærsvegetation med majgøgeurt, tvebo baldrian, eng-kabbeleje og dynd-padderok. Der er stor dækning af mos-arter som mosekrybstjerne og stor engkost. Den østlige del af arealerne langs sydkanten af mosen er lidt mere tørre og de arealer forekommer mere næringsbelastede. Den østlige del af mosen er kun besigtiget overfladisk. Enkelte tvebo baldrian og 50-100 majgøgeurter. Arealet er vådt og vanskeligt tilgængeligt.

Arealet bør så vidt muligt bevares som åbent krat. Gerne rydning af den østlige halvdel. Gerne del af større græsningsfenne. Forhindre afvanding.

3730

Pilekrat langs ådalens nordside. Størstedelen af mosen er helt domineret af grå-pil. Urtelaget domineres af alm. mjødukt og nogle steder gul iris. Dele af mosen er relativt artsrig, med karakteristiske arter som gråstar, kragefod og stor engkost. Stor nælde findes spredt i stort set hele mosen. Den lysåbne del mod sydvest er meget domineret af røgræs.

Reducere næringsførsel med overfladeafstrømning. Meget gerne afgræsse mosen med tilstødende naturarealer. Naturpotentialet ved en rydning er begrænset.

3738

Trykvandspåvirket mose. Hovedparten er meget sumpet og helt domineret af dynd-padderok med en del stor nælde og spredt forekomst af vandskræppe. Langs kanten af mosen er der stor dominans af grå pil. Mod øst findes et ret tørt parti med højskov domineret af bl.a. ahorn, eg og alm. røn.

Den nordlige del kan evt. afgræsses med tilstødende arealer (hvis kanalen sløjfes). Potentialet er ikke stort. Afskær næringstilførsel fra tilstødende arealer/husspildevand?

3758

Mindre kratmose mellem Holme Å og kanalen. Arealet er helt domineret af grå-pil med enkelte rød-el. Urtelaget er domineret af alm. mjøddurt. Mod øst og vest og langs åen er der nogen dominans af stor nælde. Ved dokumentationscirklen vokser en del kærhøgeskæg.

Gerne højere vandstand i Holme Å. Hæv vandstand i grøft langs vestgrænse. Der er ikke umiddelbart noget potentiale ved at rydde vedplanter. Gerne afgræsning med tilstødende arealer.

3771

Mindre, krattilgroet mose langs Holme Å. Mosen er generelt næringspåvirket fra tilstødende marker, og mosen er omgivet af grøfter. Der blev registreret enkelte værdifulde karakteristiske arter som alm. star og grå star, men mosen er artsfattig, og især langs kanten af mosen dominerer næringselskende arter som stor nælde og skvalderkål med bl.a. burre-snerre og alm. rapgræs.

Potentialet er begrænset, størst værdi som kratmose. Evt. delvis rydning kombineret med afgræsning.

4259

Tilgroet mose langs vandløb i sideslugt til Holme Ådal. Mosen bærer præg af, at den for en længere årrække siden har været afgræsset. En stor del er tilgroet med pil og lidt rød-el samt dunbirk. De fleste åbne arealer er højstauedeeng domineret af rørgræs, mjøddurt m.m. I den nordlige del af mosen løber vandløbet nær terræn - længst mod syd ligger det dybere nedgravet. Den centrale del af mosen nord og syd for dokumentationscirklen rummer artsrig, værdifuld fattigkærsvegetation med bl.a. næb-star, knoldstar, bukkeblad, eng-viol, aulacomnium palustre og smalbladet kæruld. Mod nord er arealerne sumpede, men lidt næringspåvirkede.

Der er et betydeligt botanisk potentiale. Pilekrat kan med fordel ryddes, hvis det kombineres med indførelse af ekstensiv afgræsning.

4302

Moseareal langs Holme Å. Grøfter og rester af gammel hejning viser at en stor del af arealet for mange år siden har været afgræsset. I dag ligger arealet hen uden drift. Størstedelen er en artsfattig højstauedeeng domineret af bl.a. rørgræs og meget alm. mjøddurt. Grå pil breder sig på arealet. Et vådt, trykvandspåvirket areal ved dokumentationscirklen rummer en række værdifulde arter, bl.a. mose-pors, bukkeblad, maj-gøgeurt og kær-dueurt.

Evt. høslæt for at fjerne næringsstoffer. Ekstensiv afgræsning. Gerne rydning af pil, men det forudsætter at arealet efterfølgende afgræsses ekstensivt.

4353

Meget kulturpåvirket mose på og ved tidligere dambrugsareal. Området er uden botaniske værdier af betydning. Terrænet veksler mod syd mellem tidligere øreddamme, og mere tørre partier imellem. Den nordøstlige del er helt domineret af stor nælde. Den nordvestlige del er relativt tør. Ved dokumentationscirklen mod øst findes et pilekrat med en del mose-bunke og eng-rørhvene i bun-

den (sammen med stor nælde). Det centrale område omkring de tidligere ørreddamme drives som vildtager/eng. Arealet er omlagt og helt domineret af kulturarter (evt. ikke beskyttet).

Naturplejepotentialet er begrænset på kort sigt. Landskabeligt vil det være optimalt med et større restaureringsprojekt, men de biologiske perspektiver har lange udsigter. Evt. rydning er meningsfyldt, hvis det knyttes til en omfattende restaurering af det tidligere dambrugsareal.

4377

Meget næringspåvirket og artsfattigt areal uden botanisk værdi.

Det botaniske potentiale mangler. Bør afgræsses. Behov for at reducere næringspåvirkning. Rydde delvis for træopvækst.

4379

Værdifuldt overdrev på skrænten langs Holme Ådal. Mange karakteristiske og værdifulde arter findes udbredt på arealet, bl.a. velugtende gulaks, tidlig dværgbunke, udspærret dværgbunke, knold-ranunkel, fåre-svingel og lyng-snerre. Især fra dokumentationscirklen og mod øst blev registreret værdifulde arter som pillestar, vår-star, tandbælg og hunde-viol. Lidt øst for dokumentationscirklen stod en mindre bestand af alm. mælkeurt.

Sikre at arealet afgræsses ekstenivt uden brug af gødning.

4916

Kulturpåvirket overdrevarsareal. Arealet er trykvandspåvirket, og der vokser engvegetation langt op ad skrænten. Overdrevet er domineret af kraftige græsser: alm. hvene, hundegræs, fløjlgræs og alm. kvik. Ved dokumentationscirklen blev registreret arter som vellugtende gulaks, håret høgeurt, mark-frytle og liden fugleklo.

Sikre ekstensiv drift uden gødskning og tilskudsfodring.

6736

Engareal med varierende naturkvalitet. En stor del er temmelig artsfattig og domineret af lyse-siv med en del mosebunke. Mod nordvest findes et vådt parti med værdifuld fattigkærsvegetation med bl.a. bukkeblad, kær-svovlerod, gifttyde, aulacomnium palustre og eng-viol. Mod sydøst ligger et parti med bl.a. en bestand af tvebo baldrian (ca. 40 blomstrende), næb-star, trævlekrone, engkabbeleje, stor engkost og mangeblomstret frytle. På den sydlige del af engen blev registreret 2 maj-gøgeurter 10-20 meter fra Holme Å, og i det sydvestlige hjørne voksede enkelte klumper med philonotis fontana. Arealet er generelt påvirket af mange øst-vestgående grøfter.

Hæve vandstand i udvalgte grøfter. Skifte til anden kvæg-race. Enkelte spredte grå-pil ikke noget væsentligt rydningsbehov.

7175n

Engareal med mange parceller langs nordsiden af Holme Å. Generelt er engene præget af tidlige mere intensiv drift, men formodentlig gødskes de ikke væsentligt i dag. Vegetationen er domineret af arter som mosebunke, lyse-siv, røgræs og i våde partier knæbøjet rævehale. I den vestlige del findes partier med lyse-siv, hundehvener, næb-star, vellugtende gulaks, plæne-kransemos og bidende ranunkel. På denne del af engen findes et par tilgroede små vandhuller, bl.a. med en del vandrøllike.

Sikre ekstensiv drift uden gødskning. Gerne med høslæt i en årrække. Enkeltstående pil og mindre træklynger i ådalen ryddes.

7175s

Stor engregistrering langs sydsiden af Holme Å. Hovedparten af arealet er noget kulturpåvirket og domineret af mose-bunke, lyse-siv. Fugtige pletter er en del steder dækket af knæbøjet rævehale. Mod øst er tørrere partier i kanten af ådalen domineret af fløjlsgræs, alm. hvene og krybende hestegræs. I den centrale og vestlige del er der nedenfor skovbrynet en del steder med karakteristiske arter som næb-star, alm. star, grå star og lidt trævlekrone. Længst mod vest er hovedparten af engen kulturpåvirket og temmelig tør. Arealet er dokumenteret i et vældpåvirket areal mod øst med en række karakteristiske mose og engarter. Arealet nord for åen mod øst er primært domineret af mose-bunke med en del lyse-siv.

Sikre ekstensiv drift uden gødskning. Fjerne enkeltstående pil langs grøften i ådalen.

11862

Forholdsvis tørt engareal langs sandfang ved Holme Å kanalen. Ved dokumentationscirklen mod sydøst findes et sommerudtørrende vandhul omgivet af artsfattig mosevegetation.

Potentialet er ikke stort på kort sigt. Arealet afvandes kraftigt af kanalen.

200092225

Artsfattig mose-bunke eng i sideslugt til Holme Å. På slugtens sydøstside er der overdrevsvegetation i den sydligste del meget næringspåvirket, men omkring dokumentationscirklen værdifulde overdrevarsarter som djælsbid og alm. pinpinelle. Cirklen er ikke karakteristisk for engen, men overdrevet afgræsses sammen med engen.

Sikre ekstensiv drift. Gerne dyrkningsfri bræmmer langs begge sider af slugten.

200092240

Lyse-siv og mose-bunke domineret eng. Den vestlige del er afgræsset af kreaturer. Præget af tidligere mere intensiv drift. Tilføjet 2015: Areal væsentligt vådere, større partier med næbstar og dyn-dpadderok. Engblomme mod syd (se artsfund).

Afgræsning.

20009224a

Langstrakt overdrev på smal skrånning langs eng. Bl.a. med stor forekomst af djævelsbid på det meste af strækningen.

Etablere afgræsning i sammenhæng med tilstødende arealer.

20009224b

Ekstensiveret kultureng. Slugten mod nord helt domineret af lyse-siv og mose-bunke. Varierende fugtighed på den sydlige del. Meget vådt omkring dokumentationscirklen.

Øget græsningstryk.

200092248

Stort sammensat eng areal langs Holme Å. Største delen er rørgæs, mose-bunke, eng uden drift. Dog findes en del almindelige eng og mose-arter spredt på arealet, f.eks sump-kællingetand, eng-kabbeleje og almindelig star. Dokumentationscirklen ligger i et mindre, vådt moseparti.

"Arealet har en størrelse og karakter, der kan gøre afgræsning og/eller høslæt attraktivt.

2015: Der er behov for rydning af spredt opvækst af pil, og gerne (plantet) ellekrat centralt."

200092248_1

Engareal som er under udvikling mod artsrig værdifuld natur-eng/mose. Lyse-siv, kryb-hvene, manna-sødgræs dominerer større arealer. Arealet vurderes at være ugødsket i de senere år. Ved besigtigelsen stod der blankt vand på store dele af engen. Arealet mod NØ skråner og er meget trykvandspåvirket.

Fortsætte drift. Sikre at der ikke gødskes.

200092248_2

Engareal langs Holme Å der i 2010 er drevet som høslætseng. Arealet er kulturpåvirket, men især i den østlige del har der næppe fundet omlægning sted i en længere årrække.

Evt. aftale om ophør af gødsning.

200092256

Eng på kanten af ådalen langs Holme Å. Både mod øst og mod vest er arealet kulturpåvirket, men centralt findes artsrig næringsfattig eng domineret af bl.a. almindelig star, rød svingel, eng-rørhvene mm. Pæn forekomst af tormentil og alm jomfruhår. På den sydlige bule af engen mod øst hede mose med hedelyng, revling, blå tormentil, mose-pors mm.

Der bør igen etableres afgræsning på arealet.

2015: Pil ryddes evt. - det forudsætter, at arealet afgræsses.

200092279

Meget påvirket eng i lysning. Arealet er helt domineret af stor nælde og lyse-siv, afbrudt af mindre partier med flere engarter bl.a. i dokumentationscirklen. Formodentlig tidligere omlagt.

Begrænset potentiale. Gerne ekstensiv afgræsning med tilstødende arealer.

200094543_1

Stor varieret mose langs Holme Å. Østlige del græsset, resten er under tilgroning med høje stauder og birk. langs en stor del af mosen løber der en gl engvandings kanal. Centralt om dok cirkelen er det fint fattigkær. Mod øst relativ næringsrigt hængesæk. 2015: Enkelte maj-gøgeurter - se artsfund.

2015: Der kan være behov for at forbedre afvanding på dele med henblik på at forbedre mulighed for afgræsning. Rydning af fritstående pil, hvis arealet gøres mindre vådt, så det efterfølgende kan afgræsses - ellers er rydning uden potentiale.

200094543_2

Mose på sydsiden af Homle Å. Den vestlige del med engpræg. Store dele langs ådalskranten med værdifuldt næringsfattigt fattigkær med bla klokkeling, tue-kæruld, stjerne-star, benbræk og tranebær. Længst mod øst, nærmest åen, findes et mere næringsberiget højstaudesamfund.

Arealet er meget græsningsegnet. 2015: Gerne rydning af pil mm., hvis der indføres afgræsning på arealet.

200094550

Mose langs Holme Å. Mosen er helt groet til med højstauder, stedvist med mange stor nælde. Langs nordkanten af engen ses rest af tidligere engvandingskanal. Nordkanten er domineret af pilekrat. Langs sydkanten af pilekrattet er vegetationen lidt mindre næringspåvirket og med bl.a. eng-viol, smalbladet mangeløv og alm. jomfruhår. Dokumentationscirklen ligger langs nordkanten af mosen, hvor mosen går over i et ugræsset overdrev. Dermed er dokumentationscirklen ikke særligt repræsentativ for arealet, men den rummer djævelsbid og tormentil. 2015: Der er registreret en enkelt maj-gøgeurt se ""artsfund"".

Ekstensiv græsning. Bl.a. for at sikre Tormentil og Djævelsbid. 2015: Rydning af dele af pilekrat fra den sydlige kant og enkeltstående træer langs åen."

3792_s

Større mose på sydsiden af Holme Å. En stor del har tidligere været drevet mere eller mindre intensivt som eng men i dag er mosen meget forsumpet -ikke mindst ved en besigtelse i en våd maj måned. De ånære arealer er domineret af høje græsser og alm. mjøddurt, men i pilekrattet findes store partier med bukkeblad, høj sødgræs og næb-star. Spredt i krattet findes store forekomster af maj-gøgeurt (sikkert <1000). Vandespejlet stod ved besigtigelsen højt med rødt okkerfarvet grumset vand.

Arealet bør afgræsses. Opstemmet overfladevand kan formodentlig bortledes ved nænsom oprensning af enkelte grøfter. Fritstående pil ryddes mod nord og nordøst. På arealer, som efterfølgende kan afgræsses ryddes de mindre tætte dele af pilekrattet.

200094552n

Mose langs Holme Å. Mosen er uden drift. Spredt i store dele af mosen findes relative artsrige partier imellem de røgræs og høj sødgræs dominerede arealer. Længst mod nordøst findes en smal overdrevsskrænt med bl.a. sand-star, liden klokke, blåhat, og almindelig kongepen.

Der er primært behov for afgræsning. Forudsat, at arealet afgræsses kan det være en fordel at rydde pil.

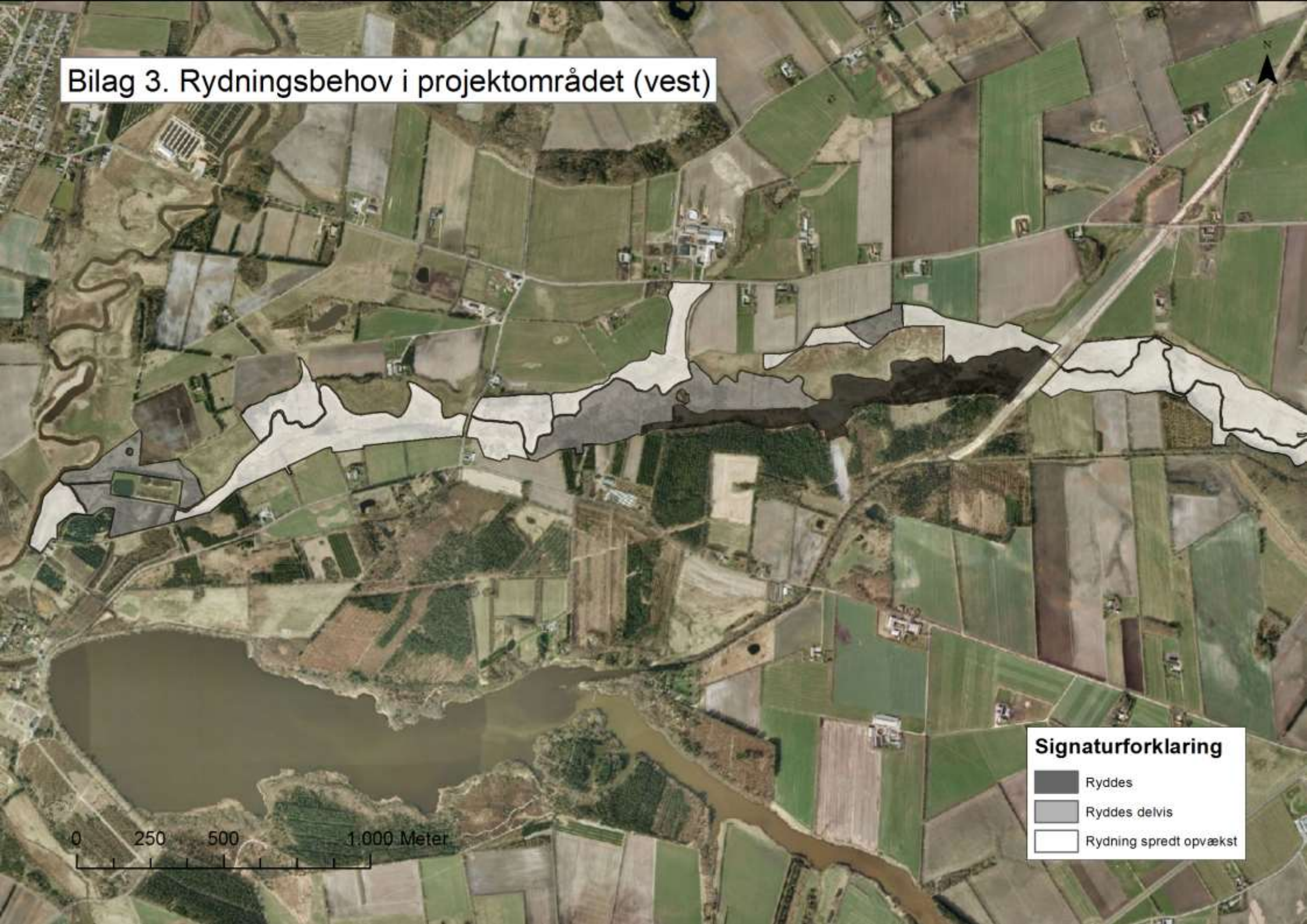
200094561

Den oprindelige moseregistrering ligger på skrånende terræn og rummer både top-starsump og vældpræget sur mose, med fine arter, bl.a. rigkærsmosset, nedløbende bryum og i den fattige del eng-viol og aulacomnium palustre. Den nyregistrerede del af mosen er nærringsberiget men forsumpet og domineret af røgræs. Både øst og vest for den oprindelige mose er den "fugtig overdrev" med bl.a. djævlesbid og katteskæg.

"Der bør indledes drift på arealet - primært afgræsning. Der bør etableres gødningsfri bræmmer på tilstødende dyrket mark.

2015: Rydning af høje graner, og evt. rydning af pilekrat hvis der indføres afgræsning på arealet."

Bilag 3. Rydningsbehov i projektområdet (vest)

Bilag 3. Rydningsbehov i projektområdet (øst)

